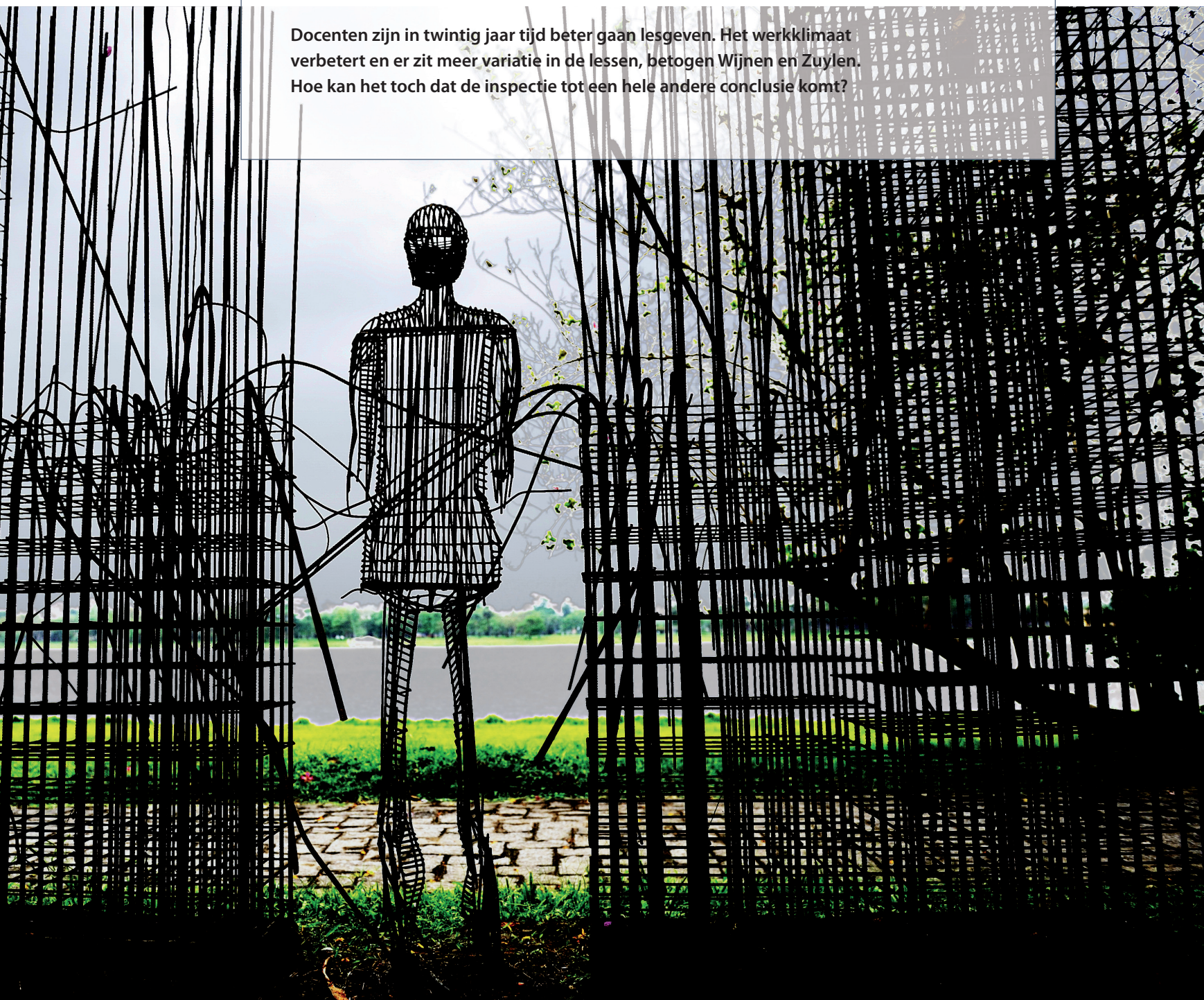

Niks mis met de docent

Docenten zijn in twintig jaar tijd beter gaan lesgeven. Het werkklimaat verbetert en er zit meer variatie in de lessen, betogen Wijnen en Zuylen. Hoe kan het toch dat de inspectie tot een hele andere conclusie komt?

In de nabespreking van een observatie gaf de docent aan dat hij in dertig jaar tijd nooit meer op papier een les had voorbereid. 'Je denkt toch niet dat ik op mijn leeftijd A-3 vellen aan de voor- en achterkant ga volschrijven! Daar worden mijn lessen echt niet beter van. Trouwens, de laatste keer dat iemand mijn les is komen observeren, is ook dertig jaar geleden. Ik had toen nog geen vaste aanstelling. De directeur is toen in een les komen kijken onder het mom dat er iets niet klopte met de zonwering in het lokaal.'

De normaalverdeling

Een op de vijf docenten scoort onder de maat. Dat is normaal! Dat is altijd zo geweest en zal altijd wel zo blijven. Er is immers geen absolute norm voor de kwaliteitsbepaling van een les. De inspectie had ook de publiciteit kunnen zoeken met de onderzoeksuitkomst dat één op de vijf docenten boven de maat scoort. Dat is ook normaal! Het is maar wat je wilt benadrukken. Waarom kiest de inspectie ervoor het beeld te wekken dat de kwaliteit van de docent onder de maat is? Dat verstevigt het imago van de docent in de samenleving niet. Het komt ook de innovatiekracht van scholen niet ten goede. Het zal er niet toe leiden dat docenten gestimuleerd worden te werken aan kwaliteitsverbetering van de les en voor leraren in opleiding is het ook niet echt een opsteker. Een sector die wordt aangesproken op innovatieve kracht en op vernieuwing van het werkproces heeft behoefte aan medewerkers met een positief zelfbeeld. Niet aan medewerkers wiens professionele zelfbeeld door de overheid beschadigd wordt.

Jonge docenten

Volgens de inspectie zouden het met name de jongere en de oudere docenten zijn die onder de maat scoren. Natuurlijk missen jonge beginnende docenten ervaring, maar dat kun je ze nauwelijks aanrekenen. Ze komen pas van de opleiding. Daar hebben ze kunnen oefenen en, als het goed is, hebben ze zich een didactisch repertoire eigen kunnen maken om de eerste jaren in het vak te overleven. Uit alle onderzoek blijkt dat de leercurve van de jonge docenten in de eerste paar jaar dat ze aan het werk zijn als een pijl omhoog schiet. In de tien jaar daarna ontwikkelen ze zich weliswaar minder explosief, maar nog steeds gestaag. Het is net als met een voetbaltrainer. Ronald Koeman, voetbaltrainer, werd in een interview na het bereiken van de tweede plaats in de landelijke competitie met Feyenoord gevraagd of hij de afgelopen jaren nog iets geleerd had. Hij moest even denken over die vraag, maar antwoordde toen zeer beslist dat hij geleerd had dat je het trainersvak leert door ervaring. Natuurlijk, voegde hij toe, is het daarnaast belangrijk dat je voortdurend je best blijft doen om de top te halen. Voor de professionele ontwikkeling van jonge docenten geldt hetzelfde. Ze moeten de ambitie hebben goed te worden in hun vak en daarnaar handelen. Vervolgens moet de tijd zijn werk doen en zal de docent door ervaring rijpen. Na een jaar of tien á vijftien is de docent een volleerd vakman. Conclusie: de jonge docent doet het zo slecht nog niet.

'Midlife' crisis

Ergens rond je veertigste slaat het noodlot toe. Je bent jong docent af. De 'midlife crisis' en burn-out perikelen liggen op de loer en dreigen je leven binnen te sluipen. Het kunstje van lesgeven ken je inmiddels wel en het valt niet mee iedere dag weer de batterij op te laden om lessen constant beter te blijven maken en de eigen professionaliteit verder te ontwikkelen. Lukt het na je veertigste nog om iedere dag weer geëngageerd lesjes van vijftig minuten te geven? Je bent hoogopgeleid om vervolgens op je drieënveertigste te constateren dat je de afgelopen twintig jaar iedere dag hetzelfde hebt gedaan en waarschijnlijk voor de

rest van je arbeidzaam leven ook hetzelfde zult blijven doen. Is het vreemd dat de inspectie dan constateert dat de oudere docent op routine gaat werken, dat de oudere docent niet meer dagelijks zijn lessen voorbereidt, dat de oudere docent in de lessen niet systematisch differentieert et cetera. Maar is het wel terecht dat de inspectie de oudere docent publiekelijk een veeg uit de pan geeft?

Alles mis met het systeem

De inspectie observeert niet om een startpunt te creëren voor docentenbegeleiding, maar om gegevens te verzamelen over de kwaliteit van de Nederlandse docent. Hier is sprake van onderzoek. Onderzoek dat alleen maar kan leiden tot een negatief beeld van de docent aangezien er gekeken wordt naar aspecten van lesinrichting waar geen docent aan kan voldoen. De inspectie weet, net als iedereen, dat het zaak is om bij het onderwijzen maatwerk voor leerlingen te bieden. Juist ja... differentiatie. De inspectie wil zien dat de docent instructie en verwerking afstemt op relevante verschillen tussen leerlingen. Met alle respect, als je dit als docent kunt in een les van vijftig minuten met vijftwintig kinderen voor je neus die je een paar keer per week ziet, dan vertoon je 'super(wo)man' trekjes.

Onze observaties brengen ons tot een hele andere conclusie: de kwaliteit van de lessen is de afgelopen twintig jaar verbeterd, bij jonge docenten, bij 'midlife' docenten en bij oudere docenten. Het werkklimaat in de lessen is verbeterd, lessen zijn gevarieerder geworden, docenten doceren minder en bieden meer zelfwerkzaamheidsruimte. Het enige dat de docent nog nooit gelukt en nooit zal gaan lukken is differentiëren. Maar dat mag je de docent niet aanrekenen, dat is het gevolg van een systeemfout. Als wij in Nederland persisteren in de duizendveertig-norm, waardoor er een totale scheefgroei is tussen contacttijd en zelfstudietijd, zal het nooit gaan lukken om daadwerkelijk in te spelen op verschillen tussen leerlingen en te doen aan talentontwikkeling van alle leerlingen.

Jonge docenten verdienen een vette pluim. Ze doen het stikgoed!

Duizendveertig: veel te veel

Ook voor de docent geldt dat een schouderklopje effectiever is dan een bestraffende vinger. Iedereen, zo stelden we eerder in dit artikel, is immers gebaat bij een positief zelfbeeld. Eisen stellen aan de docent mag, maar ze moeten wel realistisch en haalbaar zijn. Aan de eis, om door middel van differentiatie aan talentontwikkeling van alle leerlingen te werken, kunnen docenten nooit voldoen als we het onderwijsleerproces blijven belasten met te veel contacttijd. Daarna met een bestraffende vinger wijzen is onoorbaar. ■

Wynand Wijnen is emeritus hoogleraar Universiteit Maastricht, w.wijnen@maastrichtuniversity.nl
Jos Zuylen is directeur van MesoConsult, jzuylen@mesoconsult.nl